

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2024

4-сан

*Ўзбекистон Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

4-сан 2024

ИЮЛЬ

Шөлкемлестіріушілер:

Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириу Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Сафо МАТЧОН
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Шукурилло МАРДОНОВ
Сапардурды АБАЕВ	Камаладин МАТЯКУБОВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Арзы ПАЗЫЛОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Барлықбай ПРЕНОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Раьно ОРИПОВА
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Фурқат РАЖАБОВ
Интизар АБДИРИМОВА	Муқаддас РАХМАНОВА
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Светлана СМЕРНОВА (Москва, Россия)
Марифжон АХМЕДОВ	Дилшода САПАРБАЕВА
Умида БАҲАДИРОВА	Феруза САПАЕВА
Фархад БАБАШЕВ	Зайниддин САНАҚУЛОВ
Ботир БОЙМЕТОВ	Мухаббат САЛАЕВА
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Қаххор ТУРСУНОВ
Шахло БОТИРОВА	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Нурзода ТОШЕВА
Асқар ДЖУМАШЕВ	Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент,	Тажибай УТЕБАЕВ
Қазақстан)	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Алишер ЖУМАНОВ	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Амангелди КАМАЛОВ
Холбой ИБРАГИМОВ	Вохид КАРАЕВ
Шохида ИСТАМОВА	Гулмира ҚАРЛЫБАЕВА
Умида ИБРАГИМОВА	Ризамат ШОДИЕВ
Лола ИСРОИЛОВА	Зафар ЧОРИШАНБИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз,	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Қазақстан)	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент,	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Қазақстан)	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Асқарбай НИЯЗОВ	Гулрухсор ЭРҒАШЕВА
Сабит НУРЖАНОВ	Гавхар ЭШЧАНОВА
Захия НАРИМБЕТОВА	Қонысбай ЮСУПОВ
Хушбоқ НОРБЎТАЕВ	
Улфат МАҲҚАМОВ	

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХАМ АДЕБИЯТ

Jalgasbaeva G.J. Kompetenciyaliq qatnas tiykarında studentlerdiń ingliz tilinen leksikalıq kompetenciyaşın rawajlandırıw	7
Koshayeva S.K. Teknikaliq universitette shet tilin oqıtwdıń lingvistik qásiyetleri	12
Shamshetdinova G.A. Qoraqalpoq tilini o'qitish metodlari	19
Nurova F.K. Ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi va fe'l+fe'l tarkibli qo'shma fe'llarni farqlash tamoyili	22
Ochilov A.D., Tojiyeva Z.Z. "Alfiyya" asarining yozilish sabablari va uning arab grammatikasidagi mavqeyi	27
G'ulomova X., Bakiyeva H. Ona tili darslarida organayzerlardan foydalanish usullari	31
Matkarimova S.Sh. Differensiallashgan adabiy ta'lim tizimida matn tahliliga doir adabiy-nazariy tushunchalar ustida ishlashning ilmiy metodik asoslari (Xalq dostonlari misolida)	37
Shermatova U.S. Badiiy asar qahramonlarining xarakter xususiyatlarini o'rganish asar tahlilining uzviy elementi sifatida	42
Абдуллаева Н.С. Теоретико-педагогические основы применения педагогических технологий в формировании иноязычной компетенции студентов	48
Курбонов Д.К., Каримов У.Р. Императивы и диспозитивы в языковых нормах русского языка	55
Эшанкулов Х.М. Не склоняемые имена прилагательные в русском языке	62
Egamberdiyeva N.X. The use of grammar in teaching english in primary education	70
Ismailova Ch.Sh. Needs analysis (na) in the development of english for specific purposes (esp) programs	81
Shoyimkulov M.S. Socio-cultural competence is the main aspect in teaching foreign languages	93

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Пазылов А. Мамлекетлик бағдарламада мектеп хэм педагогика бағдарындағы жоқары оқыў орынлары менен интеграцияны тәмийинлеў мәселелери	98
Aytmuhammedova T. Tálimniń universal dizayni sharayátında oqıwshılardı psixologiyalıq-pedagogikalıq qollap-quwatlaw paradigmasi	104
Hamrayeva M. O'quv matnlarini bog'lanishli nutqqa oid ko'nikmalarini o'quvchilarda shakllantirish	110
Исматова Д.Ш. Малакасини ошириш жараёнларида интеллектуал таълим тизимларидан фойдаланиш	114
Tuxtaboyev S.X. Ta'limda "TPACK" modeli asosida dars jarayonlarini tashkil etish metodikasi	118
Suyunova N.A. Ta'limda mantiq tushunchasi va o'quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	122
Ishkobilov F.X. Virtual laboratoriyalar asosida o'quv jarayonini shakllantirish metodikasi	127
Buranova D.A. Bo'lajak qishloq xo'jaligi mutaxassslarining kompetensiyaviy samaradorligini oshirish masalalari to'g'risida	132
Maxmudov U.M. Yoshlarni harbiy Vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda buyuk sarkardalarning hayoti, jasorati va qahramonliklari haqidagi ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimining tarbiyaviy ahamiyati	136
Allaberdiyeva K.X. Pedagogning kommunikativ kompetentligi	144
Alijonova M.R. Bo'lajak mutaxassis agronomlarni shaxsiy-kasbiy rivojlanlanishga yo'naltirish, integrativ yondashuvni takomillashtirish va ularning kasbiy tayyorgarligini oshirish metodikasi	152
G'aynazarov B.D. Eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarini psixologik-pedagogik tavsiflari	158
Qambarov A.M. Bo'lajak mutaxassslarni o'qitishda innovatsion texnologiyalarning roli	163

Akmaldinova F. Zamonaviy ta'limda o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish	167
Shomuratova N.D. Sharq mutafakkirlarining axloqiy tarbiya haqidagi pedagogik qarashlari	174
Sanayeva M.I. Zamonaviy biologiya ta'limining elektron axborot ta'lim resurslari va ularni yaratishga qo'yiladigan umumiy talablar	178
Abdurasulov J. Harbiy ta'lim jarayoniga pedagogik va psixologik texnologiyalarni joriy etish	184
Kuliyeva M.X., Sharipova Sh.X. Ta'lim jarayonida pedagogik integratsiyaning o'ziga xos imkoniyatlari	189
Rasulova R.B. Integratsion qoliplash kompozitsion usuli orqali o'quvchilarning matn yaratish kompetensiyasini shakllantirish	196
Rahmonov O.B. Chet el tajribasida 4K modeli va uning shaxslararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'siri	201
Fayzullayeva G.Sh. O'qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirishda P5BL yondashuvini tatbiq qilish qonuniyatlari	205
Хакимов А.А. Интеграциявий ёндашув асосида тарбия фанини ўқитиш методикасини такомиллаштириш	211
Султанова В.К. Ўқувчиларда мулоқот маданиятини шакллантириш жараёнида ўқитувчининг эгаллаган мавқеи ва педагогик вазибалари	219
Rahmonov O.B. 4K tamoyili asosida o'quvchilarning shaxslararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish	225
Ibrohimova O.X. Kompetensiyaviy yondashuvning ingliz tili o'qituvchilari kasbiy mahoratini shakllantirishdagi o'rni va roli	229
Seilxanova R.N. Talabalardagi kreativlikni rivojlantirishning metodologik ahamiyti	236
Каримов Р.Р. Бўлажак она тили ўқитувчиларида ижтимоий-педагогик компетентликни ривожлантириш	241
Каримов Р.Р. Бўлажак ўқитувчиларни ижтимоий-педагогик компетентлигини ривожлантириш имкониятлари	246
Шахалдарова Г.С. Замонавий хорижий тил ўргатишда кўргазмалилик тамойили	251
Saidov S.F. Mutaxassislik fanlarini o'qitish jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish	259
Obidov R.A. Oliy ta'lim muassasalarida iqtisodiy fanlarni keys-stadi texnologiyalarini qo'llab o'qitishning afzalliklari va amalga oshirish bosqichlari	265
Халиков А.А., Ортиқова Д.М. Ўқитувчининг касбий тайёргарлигида нотиклик қобилиятининг аҳамияти	270
Karaboyeva M.Q. Ta'lim muassasalarida kasbiy manaviy muhitni sog'lomlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari	276
Абдуллаева Н.А. Эргономическое направление в современном образовании	282
Бобаева З.М. Использование инновационных технологий в обучении русскому языку	286
Kurbanbaeva A.J. Importance of Karakalpak folk healing traditions in youth health	295

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Абаев С. Дуньялык мәмлекет деген не?	301
Primbetov K., Jumaboyeva M. Ma'naviyatni yuksaltirish mamlakatimizda davlat siyosati darajasida	304
Yuldasheva N.N. Talabalarning tarixiy o'lkashunoslik fani bo'yicha tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish muammosi	310
Алламуратов А.А. Система образование, школа и развитие педагогической мысли в Мавераннахре и Хорасане второй половине XIV – XVI вв. (Тимуриды)	316

KO'MAKCHI FE'LLI SO'Z QO'SHILMASI VA FE'L+FE'L TARKIBLI QO'SHMA FE'LLARNI FARQLASH TAMOIYILI

Nurova F.K.

Buxoro davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: qo'shma fe'l, ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi, ravishdosh, yetakchi fe'l, ko'makchi fe'l, fe'lning grammatik kategoriyalari, murakkab ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi, morfologik yozuv, fonetik yozuv.

Ключевые слова: соединительный глагол, вспомогательный глагол, наречие, ведущий глагол, вспомогательный глагол, грамматические категории глагола, сложное вспомогательное словосочетание, морфологическая запись, фонетическая запись.

Key words: connecting verb, auxiliary verb, adverb, leading verb, auxiliary verb, grammatical categories of the verb, complex auxiliary phrase, morphological notation, phonetic notation.

Ma'lumki, fe'llar leksik va grammatik xususyatlariga ko'ra ikki guruhga bo'linadi. Ular mustaqil hamda yordamchi fe'llardir. O'quvchilarning aksaryati matnda mustaqil va yordamchi fe'llardan ko'makchi fe'llarni ajratishda, qo'shma fe'lni ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasidan farqlashda, mustaqil va ko'makchi fe'lning o'rnini aniqlashda, ko'makchi fe'llarning mustaqil - yetakchi fe'lga bog'lanib kelish imkoniyatlarini bilishda va ular ifodalaydigan modal ma'nolarning, ya'ni xususiy grammatik ma'nolarning nozik uslubiy qirralarini bilishda biroq qiynalishadi. Albatta, maktab hamda bir qator oliy o'quv yurti darsliklarida fe'lning analitik shakliga, jumladan, ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasiga to'xtalib o'tilgan, lekin shunga qaramay o'quvchi va talabalar bu mavzu bilan bog'liq yuqoridagi muammolarga duch kelishadi. Biz amaliyotdagi mana shu muammoga mavjud manbalarga tayangan holda to'xtalmoqchimiz.

Tilimizda ellikka yaqin shunday fe'llar borki, ular mustaqil fe'l vazifasida ham (o'rnidan turdi, singlisiga qaradi), ko'makchi fe'l vazifasida ham (qarab tur, tura boshladi) kela oladi. Bu fikrdan ma'lum bo'ldiki, faqat ko'makchi fe'l vazifasida keladigan yordamchi fe'llar yoq ekan.

Ko‘makchi fe‘l vazifasida kelgan so‘zlar mustaqil-yetakchi fe‘lga bog‘lanib, ko‘makchi fe‘lli so‘z qo‘shilmasini hosil qiladi. Ko‘makchi fe‘llar doim yetakchi-mustaqil fe‘lga bog‘lanib keladi, matnda esa avval yetakchi, keyin ko‘makchi fe‘l keladi. Masalan, o‘qib kel, o‘qiy qol, yoza boshla, yozib tashla.

Yetakchi fe‘l ko‘makchi fe‘lni qabul qiluvchi ravishdoshdir. Ko‘makchi fe‘llarning 27 tasi eng faol ishlatiladi. Aniqroq aytganda, ko‘makchi fe‘l vazifasida keladigan fe‘llar:

1) boshla	10) bit(bitir)	19) sol
2) yoz	11) yet	20) ko‘r
3) bil	12) tush	21) qo‘y
4) yot	13) yo‘q	22) yubor
5) yur	14) o‘l	23) tashla
6) o‘tir	15) qara	24) ol
7) kel	16) boq	25) ber
8) bo‘l	17) tur	26) qol
9) chiq	18) bor	27) ket

Ko‘makchi fe‘llarning yetakchi fe‘lga uch xil yo‘l bilan bog‘lanishi kuzatiladi. Ular:

- Asosan -b/-ib ravishdosh qoshimchasi vositasida bog‘lanadi. Bu ko‘rsatkich yetakchi fe‘l tarkibida bo‘ladi. Masalan, yopishtirib olmoq, shilini chiqmoq, eshitib turmoq, uloqtirib yubormoq

1. Safar akaning aytishicha, arqonni o‘sha kursiga kamida “besh yuz” markali sement bilan yopishtirib olgan: qimirlasa terisi shilini chiqadi. 2. Yigitlar uchinchi qavatda doming o‘ynab o‘tirishar, shaqir-shuqur tovushlar pastdan bemalol eshilib turardi. 3. U ko‘kimtir pullarni silatib, uloqtirib yubordi. (O‘. Hoshimov).

- -a/-y ravishdosh qo‘shimchasi vositasida. Bu ko‘rsatkich ham yetakchi fe‘l tarkibida bo‘ladi. Masalan, hayday qolmoq, bilmay qolmoq qo‘ya qolmoq

1. Tupurdim o‘sha brigadirlikiga! Hayday qolsin. (O‘.Hoshimov) 2. Fotima ikkovini tanishtirishni ham bilmay qoldi. (A. Qahhor) 3. ... “Ha ishqilib ikkovining ham boshi omon bo‘lsin” deb qo‘ya qolar, bu “yo‘q” degani edi.

- Shuni unutmaslik kerakki, ayrim ko‘makchi fe‘llar yetakchi fe‘lga hech qanday grammatik ko‘rsatkichsiz bog‘lanish imkoniyatiga ega. Bunda har ikkala qism bir xil shaxs-son shaklida bo‘ladi hamda (-) chiziqli bilan ajratib yoziladi. Masalan, aytdim- qo‘ydim, aytding-qo‘yding, aytdi-qo‘ydi. Ko‘makchi fe‘lli so‘z qo‘shilmasining mazkur shakli juft fe‘l deb ham yuritiladi.

Ko'makch felli so'z qo'shilmasi tuzilishiga ko'ra sodda va murakkab bo'ladi.

Sodda ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasida bitta yetakchi, bitta ko'makchi fe'l bo'ladi. Masalan, ko'r/ib qo'ymoq, chiq/ib qolmoq, tushun/ib yetmoq. angla/b olmoq: 1.Ko'rib qo'ysin! Odamlar bekor o'tiribdi.(O'.Hoshimov) 2. Ko'ylaklik olib bermasangiz tom orqasidan ko'ylaklik uzatadigan chiqib qoladi.

Murakkab ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasida bitta yetakchi fe'lga ikki va undan ortiq ko'makchi fe'llar bog'lanib keladi. Bunday hollarda ham har bir ko'makchi fe'l o'zidan oldin kelgan fe'lga ravishdosh qo'shimchasi orqali bog'lanadi. Masalan, ayt/ib berib tura qol, so'rab qo'ya qol. Ho to'rdagi cholni ko'rdinglarmi, yonidagi chollarga Navoiy g'azallarini o'qib berib o'tiribdi. 2. Harna bo'lsa Xudoning bergani, olib qo'ya ber, yaxshi gapingni ayama. (A.Qahhor) 3.Fotima uning erdan chiqqanini dadasiga aytmay qo'ya qoldi. (A.Qahhor).

Murakkab ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasida har bir ko'makchi fe'l o'z ma'nosi bilan qatnashadi. Uning birini tushirib qo'ysak, unga xos ma'no ham yo'qoladi: aytib berib tura qolmoq-harakatning holatga aylanishi; aytib berib turmoq harakatning davomiylik ma'nosini ifodalayapti; aytib bermoq-harakatning bajarilishiga qarshilik yo'q.

Shuni unutmaslik kerakki, ba'zan bitta ko'makchi fe'l bilan bog'lana oladigan yetakchi fe'llar uyushib kelishi mumkin. Bunda ko'makchi fe'l eng oxirdagi mustaqil fe'ldan keyin yoziladi va u boshqa yetakchi fe'llarga ham tegishli bo'ladi. Masalan, Sen ko'rmayapsan, oshna, oy botib, yulduzlar birin-ketin so'nib boryapti. Mavzular tugab, vaqt esa tig'izlashib boryapti. Misollardan ko'rinyaptiki yetakchi va ko'makchi fe'llar o'rtasida so'z ham kelishi mumkin ekan.

Fe'lning grammatik kategoriyalari hamda ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi. Ma'lumki, fe'l so'z turkumida beshta grammatik kategoriya mavjud. Ularning fe'lning harakat tarzida o'rni quyidagicha:

Bo'lishli-bo'lishsizlik kategoriyasining ma qo'shimchasi ham ko'makchi, ham yetakchi fe'l tarkibiga kela oladi. Masalan, aytib yurma, o'ylab ko'rma, kelmay tur, o'qimay qo'ydi, olmay qo'yma, kirmay qo'yma.

Nisbat kategoriyasining o'zlik va orttirma nisbatlarining qo'shimchalari faqat yetakchi fe'l tarkibida keladi: artinib oldi, yopinib chiq, yuvina boshladi, kiyintirib qo'y, yozdirib bo'ldi. Majhul nisbatning qo'shimchasi esa doim ko'makchi fe'l tarkibida bo'ladi: aytib qo'yildi, tozalab bo'lindi, so'rab chiqildi. Birgalik nisbatning ko'rsatkichi odatda ko'makchi fe'l tarkibida: aytib o'tishdi, o'qib berishdi, yoza boshlashdi. Yetakchi tarkibida unumsiz bo'lsa-da, kela

oldi: ishlashib bo'ldi, ko'rishib ketdi, o'ylashib oldi. Ba'zan ham yetakchi, ham ko'makchi fe'l tarkibida kelishi mumkin: ishlashib ketishdi, aytishib turishdi.

Fe'lning zamon, mayl, shaxs-son kategoriyalarining ko'rsatkichlari ko'makchi fe'l tarkibida bo'ladi: tugab bor/yap/ti, o'ylab ko'risha, ketib bor/moq-da/man(-san) ...), yozib bo'l/di/m(-ng...). qarab qo'y/a/man(-san,-di...).

Demak, nisbat va bo'lishli-bo'lishsizlik qo'shimchalari yetakchi fe'l tarkibida ham, ko'makchi fe'l tarkibida ham ma'nosiga qarab qo'shib kelishi mumkin, zamon, mayl, shaxs-son qo'shimchalari esa ko'makchi fe'llarga qo'shib keladi.

Fe'lning sifat-dosh, ravish-dosh, harakat nomi, ya'ni vazifadosh shakllarining qo'shimchalari ko'makchi fe'llar tarkibiga qo'shib keladi. Masalan, o'tib borar, sinib yotgan, yonib bitgan, aytib o'tiribdi, yetib kelgach, tinglab o'tirgani, anglay olish, ko'ra bilish.

Ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi odatda morfologik yozuv tamoyilida yoziladi, chunki yetakchi va ko'makchi fe'llar ajratib yoziladi. O'z navbatida ber ko'makchi fe'li mustaqil fe'lga -a ravishdoshi vositasida bog'lansa, ver shaklida o'qiladi hamda yetakchi fe'l bilan qo'shib yoziladi. Masalan, ayta ber - aytaver, yoza ber-yozaver. Ol ko'makchisi yetakchi fe'lga -a ravishdoshi bilan bog'lanadigan bo'lsa, elliziya hodisasiga ko'ra yetakchi fe'l tarkibidagi -a qo'shimchasi talaffuz va yozuvda tushib qoladi. Ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasining qismlari esa qo'shib yoziladi: yoza oldi yozoldi, bora oldi boroldi. Demak, mazkur ikki ko'makchi fe'l fonetik yozuv tamoyiliga ko'ra ham yozilar ekan.

Ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi shaklan fe'l + fe'l shaklidagi qo'shma fe'lga o'xshab ketadi, lekin unutmaslik lozimki, fe'l + fe'l shaklidagi qo'shma fe'lning har ikki qismi o'z ma'nosi bilan turadi: sotib olmoq, olib kelmoq, ishlab chiqarmoq. Ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasining ma'nosi esa yetakchi fe'l ma'nosiga teng bo'ladi: yozib tashla yoz, ishlab tur ishla, ko'rib qoldi ko'rdi, pishib yetgan pishgan: 1. "Vannochka" degani shuki, po'latquvur uzunasiga kesiladi, plita armaturasi bilan devor armaturasi o'rtasiga qo'yib payvand qilib yuboriladi. (O'.Hoshimov) 2. O'zi bir chekkaga chiqib oldi-da o'rinbosarnimi, bosh injenernimi ishga soladi (O'.Hoshimov) 3. Mulla Norqo'zi ertasiga samovarga chiqqanida yana panjarani yozib o'zi bilgan ochiq ayollarni sanab chiqdi. (A.Qahhor) Bu holat tabiiy, chunki ko'makchi fe'llar lug'aviy emas, balki o'ziga xos xususiy grammatik ma'no ifodalab keladi. Lekin yuqorida keltirilgan misollarda ko'makchi fe'lli so'z qo'shimchalari mustaqil qo'shma fe'l sifatida ham qo'llanishi mumkin. Masalan, 1. Rasulovning millatga qayishishiga tan berdim. Go'r qazish, murdani ko'mish uchun buxorolik uchta soldatni tayyor

qilib yuborayotgan edi. (Said Ahmad) 2. Polkovnik chiqib ketgandan keyin Norqobil boshchiligida gulxan atrofida maslahat majlisi bo'ldi. (Said Ahmad) 3. Mahbuslar kechqurun barakka kelishlari bilan nazoratchilar ularni sanab, ustlaridan qulflab chiqishdi. (Said Ahmad)

Shunday qilib ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi va qo'shma fe'llarni farqlashda ularning gapda qo'llanishi qanday mazmun kasb etganligi, ko'makchi fe'llar yakka holda qo'llanganda ma'no anglatishiga e'tibor berish lozim.

Adabiyotlar:

1. Amonov U. Ona tili (Morfologiya) "Durdona",- Buxoro.: 2021
2. Rahmatullayev Sh. Sistem tilshunoslik asoslari "Universitet",- T.: 2007
3. Sayfullayeva R., Mengliyev B., Boqiyeva G., Qurbonova M., Yunusova M., Abuzalova M. Hozirgi o'zbek adabiy tili "Fan va texnologiya",- T.: 2009
4. Shoabdurahmonov Sh., Asqarova M., Hojiyev A., Rasulov, Doniyorov X. Hozirgi o'zbek adabiy tili "O'qituvchi",- T.:1980
5. Tursunov U., Muxtorov A., Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili "O'zbekiston", - T.: 1992

РЕЗЮМЕ

O'quvchilarning aksaryati matnda mustaqil va yordamchi fe'llardan ko'makchi fe'llarni ajratishda, qo'shma fe'lni ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasidan farqlashda, mustaqil va ko'makchi felning o'rnini aniqlashda, ko'makchi fe'llarning mustaqil - yetakchi fe'lga bog'lanib kelish imkoniyatlarini bilishda va ular ifodalaydigan modal ma'nolarning, ya'ni xususiy grammatik ma'nolarning nozik uslubiy qirralarini bilishda biroz qiynalishadi. Maqolada ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmalarining mustaqil fe'llardan farqi, ularning qo'llash o'rinlari xususidagi qarashlar o'z ifodasini topgan. Mazkur muammolar yuzasidan ilmiy asoslar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

Большинство учащихся отличают вспомогательные глаголы от самостоятельных и вспомогательных глаголов в тексте, отличают сложный глагол от словосочетания со вспомогательным глаголом, определяют положение самостоятельного и вспомогательного глагола, испытывают небольшие затруднения в познании возможностей вспомогательных глаголов. в привязанности к самостоятельному - ведущему глаголу и в знании тонких стилистических аспектов выражаемых ими модальных значений, т. е. конкретных грамматических значений. В статье описаны отличия вспомогательных глаголов от самостоятельных глаголов, взгляды на места их употребления. Приведены научные обоснования этих проблем.

SUMMARY

Most students distinguish auxiliary verbs from independent and auxiliary verbs in the text, distinguish a complex verb from a phrase with an auxiliary verb, determine the position of an independent and auxiliary verb, and experience slight difficulties in understanding the possibilities of auxiliary verbs. in attachment to the independent - leading verb and in knowledge of the subtle stylistic aspects of the modal meanings they express, i.e. specific grammatical meanings. The article describes the differences between auxiliary verbs and independent verbs, views on the places of their use. Scientific justifications for these problems are given.